

ÄR DEN RÖDA ATLANT- ARMÉN REDO?

Av kapten ARNE STADE

»Nästan vartenda fragment av tillgängliga uppgifter innebär, att Kreml planerar att överväldiga den västliga världen med sin oemotståndliga styrka 1953—54.»

Den amerikanske kommentatorn Joseph Alsop (i New York Herald Tribune och Stockholms-Tidningen), juni 1950.

I MAJ 1951, i samband med avslutandet av de ryska Tysklands-arméernas sedvanliga vårmanövrer, skall, enligt en korrespondent till den holländska tidningen Nieuwe Rotterdamsche Courant, general Tjuikov, sovjetryske »militärbefälhavaren» i Östtyskland, ha hållit ett anförande av nog så märklig innebörd. Generalen icke blott upplyste sina åhörare, en sluten krets av ryska officerare och likställda, om att krig mellan Sovjet och Förenta Staterna vore oundvikligt; han kunde även ge besked rörande tidpunkten för det väntade krigsutbrottet. Sovjetunionens generalstab ägde nämligen bevis, påstod Tjuikov, »om en plan av general Eisenhower på ett preventivkrig mot Sovjetunionen och folkdemokratierna på sommaren 1952!» Det tros på tillförlitligt håll, tillade korrespondenten, att generalen var bemyndigad av Moskva att hålla sitt tal.

Det vore kanske opåkallat att fästa alltför stor vikt vid ett ur sitt sammanhang lösryckt uttalande sådant som det nyss anförda — alldeles oavsett, att autenticiteten törhända kan dragas i tvivelsmål. Att det likväl här anförts, beror närmast därpå, att det syntes ägnat att tjäna som tankeväckande bakgrund till den redogörelse för »den röda Atlantarmén» — ett slags sovjetrysk pendang till den s. k. Atlantpaktsarmén — som i det följande skall framläggas. Förutom att ge en allmän orientering vill framställningen — så långt något dylikt med hänsyn till källmaterialets bräcklighet är görligt — söka nå fram till ett svar på den icke endast för Väst-europa så allvarliga frågan: Är den röda Atlantarmén nu redo — och redo för vad?

Vad som i detta sammanhang bör förstås med »den röda Atlantarmén» kommer att i det följande mera ingående dryftas. Till att börja med räcker det att hålla fast vid, att däri först och främst ingå de sovjetryska förutvarande ockupationstrupperna i Östtyskland. Det är sålunda långt ifrån enbart dessa »ockupationstrupper», som avses, men de utgöra dock tillsammans den kanske viktigaste komponenten.

Den fråga, som först bör ställas, blir då: förefalla dessa ryska trupper att vara redo — redo för något helt annat och mera allvarsbetonat än mer eller mindre polisiär övervakning och ordningshållning?

Under större delen av det egentliga ockupationsskedet, fram till slutet av 1940-talet, tyckes de ryska Tysklandsstridskrafternas numerär ha hållit sig någorlunda konstant vid omkring 200 000. Det var först efter Koreakrigets utbrott i juni 1950, som det rapporterades, att vissa förstärkningar börjat anlända, bringande den totala numerären upp till omkring 275 000 man. Tendensen förblev likartad fram till årsskiftet 1950—51, då de ryska truppernas sammanlagda numerär enligt ett flertal källor hade stigit till omkring 320 000 man.

Mera påfallande än den kvantitativa förstärkningen var likväl den *kvalitativa* höjning av de ryska truppernas personella och materiella standard, som vid denna tidpunkt — årsskiftet 1950—51 — kunde noteras. Sålunda skedde — genom avlösning av personalen — en genomgripande förnygring av kadern (främst i vad avsåg underofficerarna), varjämte nytt manskap, rekryter tillhörande 1930 års klass, i betydande utsträckning anlände från Ryssland. I materiellt hänseende företogs en långt gående modernisering av utrustningen; bl. a. började tunga stridsvagnar av typ JS III att tillföras förbanden. Överhuvud taget bedömde man i början av 1951 på officiellt amerikanskt håll i Tyskland, att de ryska trupperna från och med nu kunde anses »fullständigt krigsutrustade».

Under år 1951 skedde, såvitt kunde konstateras, inga mera anmärkningsvärda förändringar ifråga om de ryska Tysklandstruppernas personella eller materiella status. Först under loppet av innevarande år synes en mera betydande kvantitativ förstärkning åter ha genomförts. Enligt vad en Berlinkorrespondent till New York Herald Tribune (Russell Hill) i början av maj uppgav, skulle sålunda under vintern och våren en utökning med mer än 10 % av de ryska arméstridskrafternas numerär ha skett. »Styrkebeske-

det» skulle därefter lyda på 420 000 man. Senare utsagor peka i samma riktning och antyda t. o. m. en ytterligare utökning under de första sommarmånaderna.

Beträffande det för Tysklandstrupperna avsedda »taktiska» flygets styrka och sammansättning ha tidigare mycket sensationsbetonade och fantasifulla uppgifter varit i svang. I början av 1951 cirkulerade emellertid en specificerad redovisning, som föreföll tämligen rimlig: 860 flygplan allt som allt, varav 340 reajaktpplan och 280 moderna lätta bombplan (attackplan). Senare torde dock en viss utökning — i förening med modernisering — av flygplansbeståndet ha skett. I en uppmärksammas synbarligen på omfattande och kritiska »källstudier» baserad artikelserie i New York Herald Tribune för några månader sedan (*Is NATO ready if Russia rolls?*) har sålunda Homer Bigart beräknat det sovjetryska Tysklandsflygets dåvarande totalstyrka till omkring 1 000 plan, därav 350 av typ MIG-15. Andra uppgiftslämnare ha anfört med denna i stort sett korresponderande styrkeuppgifter.

Klart är ju emellertid, att dylika nakna sifferangivelser — även då de kunna anses tämligen tillförlitliga — i och för sig föga eller intet utsäga om den *potentiella* styrkan i luften, vare sig den kvantitativa eller den kvalitativa. Av större intresse är därför på sätt och vis vittnesbörd om antalet flygfält, deras belägenhet och kapacitet samt markorganisationens omfattning och kvalitet. Det finns anledning tro, att det ryska flyget har det ganska väl förspänt i dessa hänseenden. I slutet av föregående år förspordes bl. a., att flygfältsbyggen i stor skala igångsatts i Östtyskland. »Arbetet väntas ta minst nio månader», hette det i ett TT-Reuter-meddelande i början av december.

Det är en annan faktor, som också betyder mycket mer än torra klumpsiffror rörande manskap och materiel. Denna faktor gäller truppernas (och flygets) indelning i *operativa enheter* av olika slag ävensom *antalet* sådana enheter. I vad avser armétridskrafterna, blir det närmast en fråga om antalet divisioner.

I hög grad varierande uppgifter ha varit synliga angående antalet i Östtyskland befintliga ryska armédivisioner. Mestadels ha de dock — efter Koreakrigets utbrott — pendlat mellan 25 och 30. Den sistnämnda siffran anfördes på våren 1951 ungefär samtidigt av icke mindre än tre, såsom »vanligen välunderrättade» ansedda, amerikanska skribenter, vilka dock föreföllo att ha hämtat sitt vetande ur olika källor. Skribenterna ifråga voro Joseph Alsop i New York Herald Tribune samt Drew Middleton och Hanson W.

Baldwin i New York Times. Intressant är Baldwins påpekande i detta sammanhang, att de ryska divisionerna då endast skulle ha haft genomsnittligt 70% av ordinarie fältstyrka.

Emellertid har sedermera då och då en betydligt lägre siffra varit synlig. Sålunda angav dåvarande brittiske försvarsministern, Shinwell, vid en presskonferens i juli 1951 antalet ryska divisioner till »endast» 22, en siffra som också återfinnes i den ansedda Brassey's Annual för nämnda år. Det är emellertid att märka, att härmed tydligen avses rent operativa divisioner. Enligt Brassey's Annual skulle dessutom tillkomma sammanlagt 10 artilleri- och luftvärnsdivisioner, vilket alltså ger en slutsumma av icke mindre än 32 divisioner (två mera än vad de amerikanska skribenterna uppgåvo). Sannolikheten talar för att denna siffra allt fortfarande motsvarar det aktuella läget. Det må dock tilläggas, att de ryska divisionerna numera, efter ankomsten under vintern och våren detta år av 60—80 000 man förstärkningspersonal, samtliga torde ha bringats upp till praktiskt taget *full fältstyrka*. Ätminstone dessa divisioner torde alltså numera vara i bokstavlig bemärkelse »redo», närhelst »marschordern» kunde komma att nå dem.

Men det förhållandet är icke utan vidare liktydigt med att också »den röda Atlantarmén» är redo.

Något, som genast måste falla i ögonen, om uppgiften i Brassey's Annual rörande antalet ryska divisioner i Östtyskland godtages, är det procentuellt — och även absolut — mycket höga antalet artilleri- och luftvärnsdivisioner (division = fördelning). Disproportionen framstår så mycket påtagligare, om man betänker, att av den sovjetryska »fredsorganisationens» troligen summa 215 divisioner »endast» 40, dvs. knappt $\frac{1}{5}$, utgöras av »renodlade» artilleri- och luftvärnsenheter.

Även andra liknande egendomligheter kunna noteras. En sådan är det likaledes oproportionerligt stora antalet pansrade (mekaniserade) enheter. Det är visserligen icke fullt klart, hur många exakt av de 22 divisionerna, som äro att hänföra till denna kategori, kanske delvis beroende på en viss terminologisk begreppsförvirring hos en och annan uppgiftslämnare. Uppenbart är dock, att de vanliga infanteri-(skytte-)divisionerna äro i hög grad »underrepresenterade»; hela antalet torde icke överstiga 4.

Avvägningen mellan olika slag av divisioner ter sig sålunda — från operativ synpunkt sett — såsom snarast motsatsen till harmonisk. Vissa slutsatser låta sig möjligen dragas ur detta förhål-

lande. *En* sådan kunde vara, att den tyska »krigsskådeplatsen» på sovjetryskt håll tydligen uppfattas såsom en av de allra viktigaste i händelse av ett allmänt krig, att man sålunda är inställd på att här från första stund gå offensivt fram. En annan slutsats kunde bli, att den egentliga »Atlantarmén» synbarligen dock ännu icke är »redo», i så måtto nämligen, att den skulle kunna praktiskt taget omedelbart gå till anfall. Disproportionen mellan å ena sidan infanteridivisionerna, å den andra enheterna ur »specialtruppslagen» är dock så markant, att den icke uteslutande kan förklaras med att det här är fråga om en utpräglad »kraftsamlingsriktning». Det måste under alla förhållanden förutsättas, att minst ett 30-tal skyttedivisioner ytterligare tillföres, innan några egentliga operationer kunna igångsättas. Därigenom skulle hela antalet divisioner komma att stiga till kanske ett 70-tal — offensivrörelsens egentliga bärare.

En annan omständighet pekar f. ö. direkt i sådan riktning. Ungefär sedan årsskiftet 1950—51 ha de ryska Tysklandsdivisionerna varit sammanförda till 6 arméer. Detta förhållande kan i förstonte sig något anmärkningsvärt. Genomsnittligt torde man nämligen ha att räkna med att varje armé i fält är sammansatt minst av 2—3 armékårer m. m., och varje armékår av 2—3 skyttedivisioner samt en stridsvagns- eller mekaniserad division. Detta skulle göra 10—12 divisioner på varje armé av normaltyp (något mindre vid en ren »pansararmé»). Omsatt på det aktuella exemplet skulle beräkningssättet ge till slutresultat 60—70 divisioner, alltså just det antal, som enligt föregående resonemang kunde anses rimligt.

Man skulle med hänsyn härtill möjligen våga antaga, att först sedan ytterligare 30—40 (skytte-)divisioner tillförts de sex i Östtyskland stående arméerna, »Atlantarmén» som sådan kommer att vara bokstavligen »redo». Detta borde då logiskt sett innebära, att det västeuropeiska försvaret åtminstone skulle kunna med säkerhet påräkna en tidsfrist motsvarande den tid, det kan beräknas ta att från Ryssland till Östtyskland transportera det antal divisioner, som erfordras såsom komplettering till de nuvarande 32. Fråga är emellertid, om en sådan slutsats verkligen håller streck.

En viss förvarningstid bör naturligtvis alltid kunna påräknas. Men denna kan icke med säkerhet antagas komma att uppgå till ens så mycket som en månad.

Först och främst kräves ingen egentlig mobilisering, eftersom av den sovjetryska aktiva arméns omkring 175 operativa divisioner icke mindre än 60 enligt Bigart lära stå som strategisk reserv —

närmast avsedd just för »the Northern Army Group» — inom området mellan (f. d.) Königsberg och Minsk. Att järnvägstransportera låt säga halva antalet av dessa divisioner till Östtyskland skulle, att döma av vad vissa »militära experter i Västberlin» kunnat iakttaga och inrapportera, mycket väl kunna ske inom loppet av blott ett par—tre veckor, och det utan att järnvägsnätet behövde överansträngas.

Och ändock torde uppgiften att förstärka Tysklandsarméerna vara möjlig att lösa på ännu kortare tid. Såvida man nämligen härför toge i anspråk de s. k. satellitstaternas långtifrån föraktliga arméer. Allt som allt torde satellitarméerna enligt Bigart kunna mönstra ett 60-tal divisioner.

Den ojämförligt tyngst vägande av dessa satellitarméer — tillika ryssarnas speciella skötebarn — är den *polska*, sedan 1949 uppbyggd och utbildad under fast och målmedveten ledning av »naturaliserade» polske marskalken Konstantin Rokossovski. Även i detta fall gå emellertid uppgifterna, i vad avser organisatorisk och numerär omfattning, starkt i sär. Det har sålunda talats om 24, ja, upp till 30 divisioner, något som i varje fall verkar orimligt, om därmed skulle avses aktiva divisioner. Enligt den vanligen vederhäftiga Brassey's Annual skulle arméorganisationen omfatta 19 divisioner, varav minst 2 pansrade. Drew Middleton (*The Defence of Western Europe*. London 1952) uppger däremot, att planerna gått ut på att till innevarande sommar få 16 divisioner klara, därav 4 mekaniserade. De båda versionerna behöva emellertid inte nödvändigtvis anses strida mot varandra. I alla händelser bör man nog också räkna med en icke föraktlig reserv av utbildade soldater; det har talats om upp till 1 miljon man.

Övriga satellitarméer äro, av naturliga skäl, genomgående av något mindre storleksordning, ehuru likväl i betraktande av omständigheterna imponerande nog. Största intresset tilldrar sig i detta sammanhang den *tjeckiska* armén, vilken enligt Middleton är avsedd att byggas ut till 15 divisioner, varav 3 mekaniserade och 1 stridsvagnsdivision. Överhuvud taget tyder åtskilligt på att ryssarna räkna med att satellitstyrkornas omvandling till »subsidiary communist armies» (Middleton) skall i huvudsak ha nått sin fullbordan före utgången av innevarande år.¹

¹ Redogörelsen för ryssarnas manskapstillgångar i de närmast berörda satellitländerna skulle bli ofullständig och missvisande utan ett omnämnande av de 24 östtyska divisioner, som just nu hålla på att sättas upp. Den i sig själv mycket intres-

Det måste alltså konstateras, att den vanliga föreställningen om en säker förvarningstid »av icke alltför obetydlig längd» vid närmare granskning visar sig vara föga mer än en av önsketänkande skapad illusion. Och det bör likaledes nyktert fastslås, att läget otvivelaktigt skulle bli utomordentligt prekärt för de 17 divisioner, som ännu så länge äro allt av markstridskrafter, som stå till general Ridgway's omedelbara förfogande, för den händelse Sovjet valde att slå till redan i år; även Homer Bigart, som ingalunda är bekajad med överdriven pessimism, måste konstatera: »With luck, the Allies might be able to hold out three or four weeks along the Rhine.» Något som kunde men naturligtvis ingalunda behöver tyda på en dylik avsikt är, att de sex ryska arméerna i Östtyskland ända sedan i våras stått och alltjämt torde stå grupperade i vad som ger intryck av att vara ett »utgångsläge för anfall».

I stort sett uppges grupperingen vara följande. I en främre linje, i nära anslutning till gränslinjen genom Tyskland, stå tvenne arméer: till höger, med spjutspetsen riktad mot den brittiska Rhenarmén, *3:e stötarmén* (med staben i Magdeburg); till vänster, snett framför amerikanska *7:e armén*, *8:e gardesarmén* (med staben i Weimar). I vardera av dessa båda arméer ingå två av de fyra skyttedivisioner av normaltyp, som ännu så länge synas vara de enda, som finnas disponibla i Östtyskland.

Ifråga om de återstående fyra arméerna lämna Middleton och Bigart från varandra något avvikande uppgifter. Bäst informerad ger Bigart intryck av att vara. Den följande redogörelsen för benämningar och ungefärlig dislokation är hämtad från Bigart. På vardera flygeln står en pansararmé: i norr *3:e pansararmén* (med staben i Fürstenberg); längst i söder *1:a pansararmén* (med staben i Dresden). Mellan dessa båda flygelarméer befinna sig: till höger *4:e gardesarmén* (med staben i Eberswalde), till vänster *3:e gardesarmén* (med staben i Luckenwalde). Även de båda sistnämnda arméerna äro helt motoriserade (mekaniserade).

Utän att hemfalla till några luftiga spekulationer rörande den operativa planläggning, som kan tänkas ligga till grund för den här skisserade utgångsgrupperingen, vågar man nog ändå hävda, att det i varje fall näppeligen är en defensivt präglad »grundtanke», som denna ryska »ordre de bataille» ger uttryck åt. Snarare är det visioner av »strategiskt överfall» och »blixtkrig» som santa och lärorika frågan om den östtyska remilitariseringen behandlas kortfattat under Dagens frågor.

frammanas hos den utomstående betraktaren. Intrycket härav försvagas icke, om det tillägges, att såsom chef för denna mäktiga, högmobila »norra armégrupp» torde vara designerad ingen mindre än marskalken Konstantin Rokossovski.

Frågan, huruvida den sovjetryska »Atlantarmén» (eller kanske riktigare: Atlanthären) som sådan är redo, kan likväl ej anses besvarad ens med detta. Utan att en samordnande högsta operativ ledning, ett frontöverkommando i stil med Atlantpaktförsvarets »SHAPE», blivit uppsatt och hunnit träda i funktion, kan den sovjetryska Atlantfronten näppeligen anses redo för de uppgifter, som en ny världskonflikt ögonblickligen skulle aktualisera. Existerar då ett sådant högsta frontkommando? Detta är alltså den egentliga kardinalfrågan, själva den »springande punkten» i hela problemkomplexet.

Vid nyårstiden 1951, alltså nu för något mer än 1½ år sedan, företogo »herrarna i Kreml» en hög militär utnämning av i flera hänseenden ytterst märklig, att ej säga konfunderande, art. Då utsågs nämligen till överbefälhavare för »den atlantiska fronten» — marskalk Bulganin.

Utnämningen väckte med fog ett visst uppseende, då den blev känd i Västerlandet. Bekant var ju, att Bulganin var en beprövad kraft av erkänd praktisk duglighet. Bl. a. hade han fungerat som »minister för de väpnade styrkorna» från 1947 till fram på våren 1948. Men — Bulganin var en politisk kapacitet, däremot — trots sin höga militära tjänstegrad — ingen militär sådan. Han hade exempelvis aldrig tidigare kommenderat trupper i fält. »Det är möjligt att han fått sin nya post för att förvärva nödvändig praktisk militär erfarenhet», framkastade också en troskyldig utlandskorrespondent till en Stockholmstidning.

Den rätta förklaringen befanns småningom vara en helt annan, betydligt intressantare, betydligt förnuftsmässigare och ävenledes — ur västerländsk synpunkt — betydligt mera ominös. Bulganin hade helt enkelt lyfts upp till denna höga och maktpåliggande position för att trona där i egenskap av »politruk», dvs. politisk överkontrollant. Militär chef för Atlantfronten — till gagnet fastän icke till namnet — var Bulganins nominelle »stabschef». Och denne var ingen mindre än marskalk Grigorij Sjukov, »röda arméns» mest lysande strategiska begåvning och kanske skarpaste militära hjärna. Därmed bekräftades, om nu ytterligare bekräftelse kunde vara av nöden, att det var Atlantfronten, som skulle

bli *huvudfronten till lands* i ett eventuellt kommande »tredje världskrig».

Men varför då denna underfundiga komedi, med den militäre diletteranten Bulganin i huvudrollen och den strategiske experten Sjukov gömd i sufflörluckan? Förklaringen är mycket enkel — enkel och logisk. Sjukov är en icke alldeles ofarlig man i de politiska makthavandes ögon. Och inga träd må tillåtas att nå upp till himlen, allra minst om de växa på »totalitär» mark.

Det torde icke vara förgätet, att Sjukov relativt snart efter krigets slut plötsligt beordrades tillbaka till Moskva från sin post som rysk överkommisarie i Berlin. Efter en tid ryktades det, att Sjukov råkat i onåd och »förvisats» till Odessa såsom militärbefälhavare. På denna förhållandevis blygsamma post skulle han sedan få stanna i fyra år.

Hur det verkligen förhöll sig med Sjukovs på sin tid i Västerlandet ganska omdiskuterade »förvisning», har sedermera avslöjats av den förutvarande ryske överstelöjtnanten Kyril Kalinov (*Les Maréchaux soviétiques vous parlent...* Paris 1950). Anledningen till Sjukovs onåd med åtföljande konsekvenser var, uppger Kalinov, vissa för marskalken komprometterande uttalanden av den kände överlöparen, general Vlassov, i samband med den summariska »rättegång», som anställdes med honom efter utlämnandet. Av dessa uttalanden begagnade sig Sjukovs icke så fåtaliga ovänner och avundsmän i syfte att störta honom. Något som alltså i viss mån också lyckades.

Vissa tecken låta emellertid förmoda, tillade Kalinov, »que Staline continue à apprécier en lui un général de grande valeur». Kalinov fick rätt. Blott några månader efter det han nedskrivit sin »förmodan» var Sjukov ånyo tagen till nåder. I början av 1951, för nu drygt 1 1/2 år sedan, tillträdde han, som sagt, sin nya befattning som »stabschef» vid »den röda Atlantarmén»...

Då Julius Caesar den 15 mars år 44 f. Kr. anlände till det senatsammanträde, som skulle bli hans sista, stötte han vid ingången samman med en spåman, som tidigare enträget varnat honom just för den dagen, »Idus Martiæ». — »Idus Martiæ är inne», yttrade då Caesar vänligt skämtande till den orolige olycksprofeten. — »Men icke förbi», löd mannens replik.

Mutatis mutandis skulle törhända en och annan nutida tecken-tydare på en erinran om att det av general Tjuikov fixerade året

Är den röda Atlantarmén redo?

för »tredje världskrigets» utbrott sedan åtskilliga månader är inne, vara benägen att svara: inne, men icke förbi!

Den romerske spåmannens ord torde dock — trots allt — icke vara bokstavligen tillämpliga i detta fall. Om man nämligen hårt trycker på att Tjuikov skall ha uttalat sig endast och allenast om vad som kunde komma att hända just 1952. Annorlunda förhåller det sig kanske, om terminen utsträcker till att inbegripa även året 1953.

Avsikten med denna studie har emellertid icke varit att diskutera den större eller mindre sannolikheten för en annalkande ny världskatastrof utan endast att såvitt möjligt vinna klarhet, huruvida den ryska s. k. »Atlantarmén» militärt sett är redo, därest en sådan likväl skulle framkallas. Och det torde man alltså kunna säga, att den är eller åtminstone kan antagas bli inom en nära framtid.

Vad krigsfaran som sådan beträffar är den givetvis övervägande en funktion av helt andra faktorer än de rent militära — nämligen politiska, ekonomiska och psykologiska. Att många av dessa otvivelaktigt peka i samma riktning som de militära understryker lägets allvar.